

Literatūras un grāmatniecības padomes sēde

2022. gada 7. jūnijā

Sēdē piedalās: R. Punka, L. Buševica, I. Bodnarjuka-Mrazauskas, A. Ērglis, A. Goldberga, A. Jundze, A. Konste, V. Kilbloka, S. Kušnere, D. Sparāne-Freimane, S. Tretjakova

Nepiedalās: V. Ernštreits, I. Balode, S. Timofejevs, I. Kolmane

Pieaicinātie: Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta direktore B. Mūrniece, LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta direktore E. Eglāja-Kristsone, Latvijas Radošo savienību padomes ģenerālsekretārs H. Matulis.

Darba kārtība:

1. Frankfurtes grāmatu tirgus pārstāvju un ārvalstu izdevēju/festivālu/mediju vizīte Rīgā š.g. jūnijā (I. Bodnarjuka-Mrazauskas);
2. Literatūras un grāmatniecības nozares apbalvojumi (LALIGABA, Zelta ābele, J. Baltvilka balva) š. g. balvu norise un tālākā attīstība (E. Eglāja-Kristsone, R. Punka, S. Tretjakova);
3. Literatūras un grāmatniecības nozares stratēģija 2021.-2027.gadam (L. Buševica).
4. Citi jautājumi.

1. I. Bodnarjuka-Mrazauskas informē par Frankfurtes grāmatu tirgus vizīti Latvijā no 13.-17. jūnijam, kas norisinās kā atbildes vizīte Latvijas iesniegtajam pieteikumam viesu valsts statusam Frankfurtes grāmatu tirgū. Šobrīd zināms, ka uz viesu valsts statusu 2025./2026.gadam ir pieteikušas Filipīnas un Čehija. Vizītes ietvaros plānots sniegt daudzveidīgu ieskatu Latvijas kultūrā – Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Latvijas Nacionālā muzeja apmeklējums, tikšanās ar vizuālās mākslās un kino pārstāvjiem, tikšanās ar Latvijas investīciju un attīstības aģentūru un poligrāfijas nozares pārstāvjiem, valodu tehnoloģiju uzņēmumu “Tilde” un digitālo izglītības līdzekļu izstrādātājiem “Lielvārds”, kā arī Latvijas izdevējiem, t. sk. “Liels un mazs”, kas šogad Boloņas grāmatu tirgū ieguva Eiropas labākā izdevēja balvu, festivālu organizatoriem un autoriem, kā arī “Latvian Literature” komandu, apmeklēs arī Gētes institūtu Rīgā un Vācijas vēstniecību Latvijā. Vizītes ietvaros plānots sniegt plašu ieskatu Latvijas grāmatniecībā un literatūrā. Vizīti nodrošina “Latvian Literature” sadarbībā ar Kultūras ministriju un Latvijas vēstniecību Vācijā. Informē, ka paralēli šai vizītei “Latvian Literature” organizē plašu ārvalstu izdevēju, festivālu un mediju vizīti, kurā piedalās ap 20 pārstāvjiem, t. sk. no Vācijas izdevniecībām un medijiem, kas būtiski Latvijai gatavojoties viesu valsts statusam Frankfurtes grāmatu tirgū.

R. Punka jautā, vai ir kādi ieteikumi par tikšanās saturu ar Frankfurtes grāmatu tirgu?

I. Bodnarjuka-Mrazauskas atzīmē, ka vizīte ir ļoti intensīva, no mūsu puses jābūt maksimāli godīgiem un nav jāsola to, ko nevaram reāli izpildīt. Jārunā realitiski par mūsu gatavību viesu valsts statusam. Jo, ja domājam, par izdevumiem vācu valodā, tad ātrākais tas varētu būt 2026. gadā. Jārēķinās ar energokrīzes apstākļiem un papīra cenu kāpumu, kas bremzē arī daudzus ārvalstu projektus.

R. Punka min, ka rudenī papīra cenu kāpums varētu apstāties un situācija varētu kļūt prognozējamāka, ja vien nebūs vēl citi apstākļi.

A. Ērglis ierosina, ka būtu noderīgi Frankfurtes grāmatu tirgus pārstāvjiem parādīt kādu no lielajām tipogrāfijām, piemēram, “Livonia print”, kas ražo gadā 47 milj. grāmatu un varētu radīt lielu iespaidu. Rosina LGP izbraukuma sēdi šajā ražotnē. Min, ka nākamgad jūnija sākumā Rīgā notiks Eiropas drukas un mediju tehnoloģiju asociācijas lielā ģenerālā asambleja.

L. Buševica komentē, ka vizītes programmas intensitātes dēļ diemžēl šādu apmeklējumu nevar iekļaut.

A. Jundze lūdz *Latvian Literature* sagatavot īsu sarunu temata apkopojumu ar Frankfurti. Aktualizē jautājumu par izdevīgāko viesu valsts statusa gadu Latvijā.

I. Bodnarjuka – Mrazauskas kā optimālāko nosauc 2026. vai 2027. gadu, jo nepieciešams sagatavošanas periods. Šobrīd arī jāņem vērā, ka visas izmaksas pieaug un grūti precīzi ielānāt finansējumu. Arī VKKF palielinājumu šobrīd ir “apēdusi” inflācija. Grāmatas 500-gadi gan nevar pārcelt un LNB ir ieinteresēta viesu valsts statusam 2025. gadā, bet lēmumu pieņems Frankfurtes grāmatu tirgus padome.

R. Punka aktualizē jautājumu par tulkotāju pieejamību: cik mēs varam pagūt iztulkot, jo dalībai vajag plašu tulkojumu un izdevumu klāstu.

I. Bodnarjuka – Mrazauskas informē, ka šobrīd ir 9 tulkotāji no latviešu uz vācu valodu, informē, ka viesu valsts statuss, iespējams, palielinās Vācijas izdevēju interesi. Šobrīd ārvalstīs ir pieprasījums romāniem par mūsdienām, kas vēlams, uzrakstīti no sievietes perspektīvas, un mums šajā nišā nav daudz piedāvājumu.

L. Buševica atzīmē, ka arī valsts finansējuma sakarā sliecamies uz 2026. vai 2027. gadu, jo šā brīža politiskajā kontekstā vērsties Ministru kabinetā ar vairāku miljonu pieprasījumu dalībai Frankfurtes grāmatu tirgū viesu valsts statusam nav iespējams.

A. Jundze izsaka ideju, ka kāds no Latvijas izdevējiem varētu izsludināt mūsdienu romānu konkursu, lai rosinātu šādu romānu tapšanu, kas šobrīd ir pieprasīti ārvalstīs. Iespējams, varētu vērsties ar šādu ideju un pieprasījumu Valsts kultūrkapitāla fondā.

R. Punka rosina pavēlīt pēdējos gados iznākušos mūsdienu romānus un paskatīties, vai nav kaut kas nepamanīts, kas varētu būt piemērots.

A. Jundze rosina iesaistīt Vācijā dzīvojošos autorus (B. Zīle, A. Lāce) un palūgt viņu viedokli.

- 2. R. Punka** ziņo par grāmatu mākslas konkursa “Zelta ābele” š. g. norisi, kas nodrošināta ar labu rezonansi publiskajā telpā. Tas, ar ko nākas saskarties, ir nepietiekamais finansējums - 20 000 *euro*. Līdzdarbības līgums ir noslēgts uz trīs gadiem, paredzot šādu finansējumu, taču krasais cenu kāpums un autoratlīdzības nodokļu izmaiņas rosina visu kultūras balvu kontekstā domāt par finansējuma palielinājumu. Atzīmē, ka inflācijas iespaidā gribētos arī palielināt mūža balvas un mākslinieka balvas apmēru. Piemetina, ka 2023. gadā ir “Zelta ābele” balvas 30-gade.

E. Eglāja – Kristsons informē, ka šogad bija LALIGABA pārmaiņu gads, organizatoriem pievienojies LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. Balva organizēta, saglabājot jau esošās tradīcijas un pārņemot organizēšanas praksi no kolēģiem. Šogad bija lielākais balvai iesniegto grāmatu un izdevēju pārstāvniecību skaits. Veidojot žūriju, rēķinājās ar riskiem, bet darbojoties sastāvs pierādīja savu darbību un bija konsolidēts. Jaunums bija garā saraksta izziņošana, kas tika pasniegts kā ieteicamais lasīšanas saraksts un atstāja pozitīvu rezonansi. Sarežģītākais uzdevums – ceremonijas formāts, jo pēdējos gados tas

bija kā raidījums televīzijā, bet šī gada ideja bija, ka jāsapulcējas nominantiem, kas arī tika īstenots un translēts kā raidījums 1. maijā LTV1. Lasījumi tika nodrošināti klātienē, bet Covid19 dēļ daži autori nevarēja ierasties. Režiju un scenāriju nodrošināja “Kvadrifons” – no 5 stundu iefilmējuma bija jāizveido 1 stundas raidījums. Formāts uzrunāja jaunāko paaudzi – vēlāk bija interese, kur noklausīties iedziedātos grāmatu fragmentus utt. Skatījumu statistika televīzijā bija kā 2020. gadā – 17 000, ētera laiks – svētdien plkst. 17.00 nebija veiksmīgākais (2021.gadā bija 37 000 skatījumi), to ietekmēja arī kara situācijas konteksts. Par raidījuma izveidi un translēšanu LTV1 neprasija finansējumu, tas ir televīzijas pašfinansējums. LSM vēl papildus skatījumi internetā nav saskaitīti. Ir iecere sākot no 2023.gada mainīt balvas veidola dizainu, saglabājot lampas ideju.

A. Jundze izsaka pateicību par LU LFMI iesaisti balvas organizēšanai, kā arī to, ka korekti tika atrisināta žūrijas problēmsituācija. Atzinīgi novērtē garā saraksta izziņošanu. Raidījuma 17 000 skatījumi ir optimāli šā brīža kontekstā. Ierosina balvu kategorijā “Labākais tulkojums” nodalīt dzejas un prozas sadaļās. Tas būtu papildus atbalsts tulkotājiem, jo citu balvu tulkotājiem Latvijas mērogā nav.

R. Punka akcentē, ka tulkojumu aprīte un popularizēšana šobrīd ir Eiropas Savienības aktualitāte. Uzsver, ka tulkotāju darbs ir tā mēraukla, kas iedod informāciju, kas ir labs ārvalstīs, kā arī atbalsta tulkojumu balvas dalīšanu prozā un dzejā vai prozā un citos literārajos žanros, ieskaitot beletristikai tuvus kultūrvēsturiska satura tulkojumus.

E. Eglāja-Kristsone piekrīt, ka šis priekšlikums ir vērā ņemams un ieviešams nākamā gadā, bet jāreķinās, ka uz esošā finansējuma bāzes.

A. Ērglis aktualizē jautājumu par Soduma balvu, kas šogad netika pienācīgi organizēta, un tieši Soduma 100-gades atceres gadā tas ir ļoti skumji. Pieteikšanās netika savlaicīgi un pietiekami plaši izsludināta, Ogres pašvaldība nekonsultējās ar līdzšinējiem rīkotājiem. Tika pieteiktas tikai 5 grāmatas, rosina apspriest, kā risināt šīs balvas jautājumu.

L. Buševica atzīmē, ka tā ir pašvaldības balva un ietekme uz to no valsts puses ir sarežģīta. N. Ikstena informēja, ka Ogres pašvaldība nevēlas sadarboties ar iepriekšējā perioda organizatoriem. Ministra birojs tika informēts par šo situāciju. Iespējams, ka šis ir pārmaiņu periods un nākamgad situācija varētu uzlaboties.

A. Jundze atzīmē, ka iemesls ir Ikšķiles un Ogres pašvaldību nespēja sadarboties. Apliecina gatavību runāt ar Ogres pašvaldību par šīs balvas organizēšanas uzlabošanu.

R. Punka atzīmē, ka par balvu netika informēti izdevēji, publicitātes balvai nebija. Soduma 100-gadē tas nebija korekti.

S. Tretjakova informē par J. Baltvilka balvas norisi 2022. gadā. Iesniegts papildus finansējuma pieprasījums Rīgas domes projektu konkursā, līdzfinansējums ir būtisks. Tematiskais paplašinājums ir Ukrainas komponente, tādējādi paredzēta Ukrainas rakstnieku dalība lasījumos. Pie pasākuma koncepcijas norises strādā A. Strazda un K. Mellis, tēma - “Ar bitēm un kaķiem”. Plakātu šogad veido jauna ilustratore A. Runde. Žūrijas komisija ir uzsākusi darbu, sastāvā šogad tikai sievietes. Balvai iesniegti 30 tulkojumi un 20 oriģinālliteratūras darbi, spēcīgākā konkurence tulkojumos. Plānoti J. Baltvilka dziesmu pirmatskaņojumi (komponiste O. Kozlovskā). Šobrīd trūkst cilvēka, kas strādātu ar sociālajiem tīkliem. Pagājušajā gadā bija veiksmīga sadarbība ar S. Višku. Pasākums kā vienmēr plānots 24.jūlijā, šogad tā ir svētdiena, kas nav pārāk veiksmīgi. Informē, ka Frankfurtes grāmatu tirgus pārstāvji viesosies arī Bērnu literatūras centrā un plānots stāstīt par lasīšanas veicināšanu un J. Baltvilka balvu, kā arī sadarbību ar IBBY.

3. **L. Buševica** informē, ka 2021.gadā Literatūras un grāmatniecības padomes darba grupa strādāja pie Literatūras un grāmatniecības stratēģijas 2021.-2027.gadam un šobrīd tā jau ir noslēguma stadijā, kad tiek likti pēdējie labojumi un akcenti. Līdz šim saņemti diezgan daudzi priekšlikumi no Latvijas Nacionālās bibliotēkas, precizējumi no A. Goldbergas, S. Kušneres, E. Eglājas- Kristsones, R. Punkas. Aicina pārlasīt stratēģiju un pārdomāt, vai ir vēl kas būtisks, ko vēlamies tajā iekļaut un īstenot nākamajā periodā līdz 2027. gadam un iesniegt priekšlikumus līdz 2022. gada 17. jūnijam.

R. Punka informē, kas nosūtījusi priekšlikums stratēģijas papildināšanai saistībā ar tulkotāju jautājumu. Informē par dalību ES darba grupā “Daudzvalodība un tulkojumi Eiropā”, kas sagatavoja un š. g. 1. februārī publiskoja ziņojumu. Ziņojumā izvirzītās prioritātes sakrīt ar vienu no prioritātēm programmā “Radošā Eiropa”, kas uzsver kultūru daudzveidības aprites veicināšanu un aktualizē tulkojumus no valodām ar mazāku runātāju skaitu. Tika arī apkopoti dati, cik tiek tulkots un no kādām valodām, kā arī dati, cik valstis iegulda literatūras eksportā un cik – darbu tulkojumiem no ārvalstu valodām, līdzvērtīgus finansējumus abām iniciatīvām sniedz Igaunija un Francija. Min, ka stratēģijā definējām, ka ir krīze literāro redaktoru jautājumā, bet arī tulkotāju jautājums arī ir aktuāls. Literārā tulkošana ir bēdīgā stāvoklī, nav speciālas izglītības programmas, ko vajadzētu iezīmēt stratēģijā – sadarbībā ar LU Humanitāro zinātņu fakultāti. Jādomā, kā tulkotājus rosināt piemācīties klāt “mazās” valodas. Informē, ka “Radošajai Eiropai” ir palielināts budžets arī tulkojumu programmā, var piesaistīt līdz pat 300 000 *euro*, bet ir problēmas ar līdzfinansējuma apmēru, tas nav pietiekams no Kultūras ministrijas puses.

R. Punka informē, ka “Radošās Eiropas” sadarbības paketē ir parādījusies jauna lieta - veicināt Eiropas kopīgos stendus grāmatu gada tirgos ārpus ES. Un pirmais eksperiments būs 2023.gada rudenī Gvadalahas grāmatu tirgū – lielākais Latīņamerikā. Latvija drīzumā arī saņems piedāvājumu iesaistīties projektā. Spāņu valodas tirgus ir plašs, bet grūti izkontrolējama no grantu piešķiršanas jautājuma. Rekomendē iekļaut paketē to, kas jau ir iztulkots spāņu valodā.

A. Jundze atzinīgi novērtē dalības iespēju šajā tirgū.

V.Kilbloka aktualizē grāmatu produkcijas datņu jautājumu Obligātā eksemplāra likuma (OEL) kontekstā, ka par šo Obligātā eksemplāra likuma darba grupā nav bijusi vienošanās un izdevēji tam nepiekrīt. Norāda, ka visticamāk šo jautājumu rosinājusi Latvijas Nacionālā bibliotēka un tas šobrīd ir iekļauts stratēģijā, bet nav akceptējams no izdevēju puses un nepieciešamības gadījumā tiks risināts tiesas ceļā. Līdz šim nav bijusi vienošanās par šo jautājumu un tam nav jābūt iekļautam stratēģijā.

A. Goldberga norāda, ka viedokļi ir atšķirīgi. OEL darba grupa nav notikusi jau sen. LNB viedoklis par datnēm un rasmošanu tika pausts, bet acīmredzot ir vajadzīgas vēl OEL sarunas.

L. Buševica rezumē, kas šis jautājums tiks izņemts no stratēģijas un jautājums jārisina OEL darba grupas ietvaros.

R. Punka atzīmē, ka apsveicami, ka stratēģijā ir punkts par publiskā patapinājuma loka paplašināšanu.

4. **R. Punka** atzīmē, ka šobrīd vairojas pašdarbības izdevumu skaits, kas nav kvalitatīvi, tie tiek piedāvāti arī publiskajām bibliotēkām. Aktivizējas arī cilvēki, kas izplata interneta vidē pamācības, kā kļūt par grāmatu izdevēju un izplatītāju. Tendence ir satraucoša un

tam jāvērs arī bibliotēku uzmanība. Rosina apsvērt, vai izdevējiem un autoriem vajadzētu šajā sakarā rīkot kādu informatīvo kampaņu.

A. Jundze atzīmē, ka egramatas.com saitē ir brīvi pieejamas ieskenētas grāmatas, kas publicētas bez autora/izdevēja atļaujas un autortiesību maksājumiem un tiek nelegāli piedāvātas lasīšanai. Šo pirātismu nav iespējams apkarot gadiem, arī vēršoties Valsts policijā. Aktualizē, ka skenējums ir kvalitatīvs, kas veikts uz augstas kvalitātes un jaudīgas tehnikas.

V. Kilbloka atzīmē, ka ar atbildīgajām institūcijām ir bijusi saruna par audiovizuālā satura bloķēšanu, bet par grāmatu satura bloķēšanu nav līdz šim bijusi vienošanās.

R. Punka atzīmē, ka varētu stratēģijā ielikt autortiesību skaidrošanas kampaņu, jo tas viss balstās neizpratnē par autortiesībām. Tas ir kontekstā arī ar jauno Autortiesības direktīvu un aktuāli sabiedrības informēšanai.

L. Buševica informē, ka KM Autortiesību nodaļa ir īstenojusi autortiesību izpratnes veicināšanas kampaņas un tādas būtu lietderīgi īstenot arī turpmāk.

Padome atbalsta šāda uzdevuma iekļaušanu stratēģijā.

Padomes priekšsēdētāja (*paraksts)

R.Punka

Protokolēja (*paraksts)

L.Buševica

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS ELEKTRONISKI AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU